

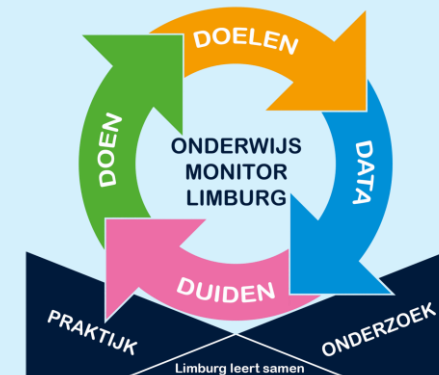
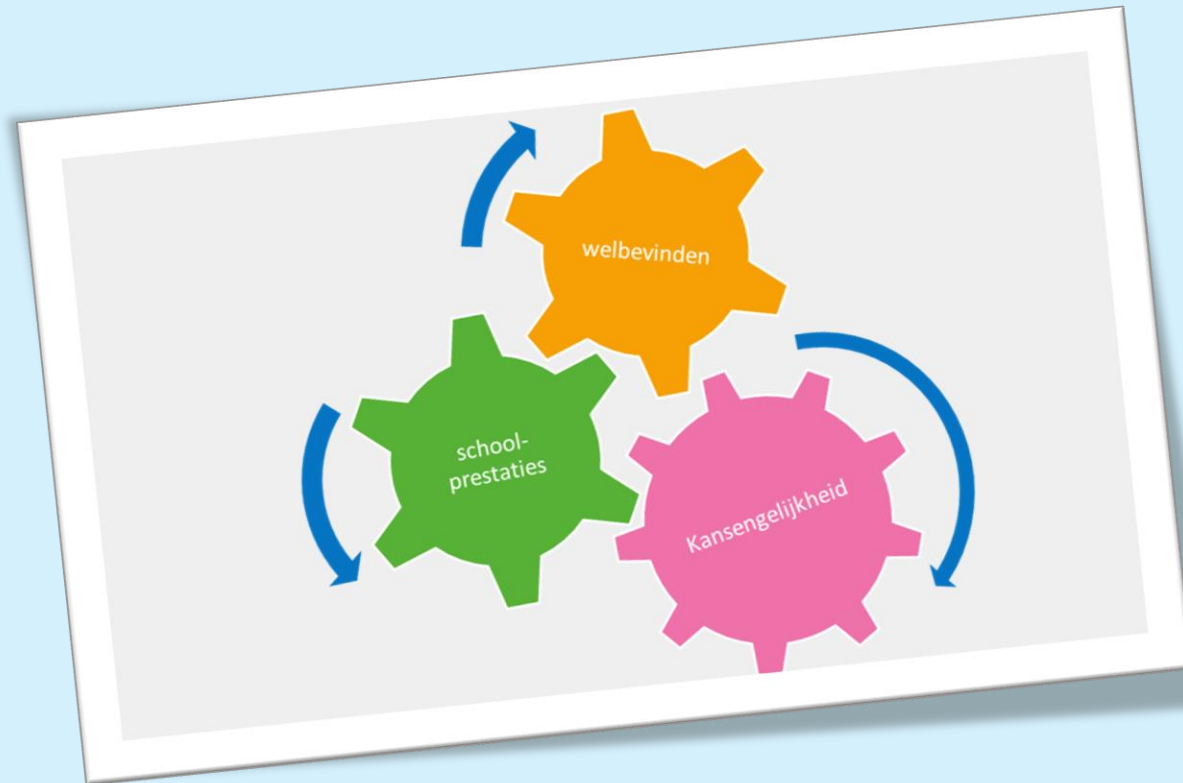
De rijke schooldag in Limburg – deel 1

Inleiding en achtergrond

Inzichten uit het kennisnetwerk
OnderwijsMonitor Limburg

April 2025

Trudie Schils
Èvi Kikken

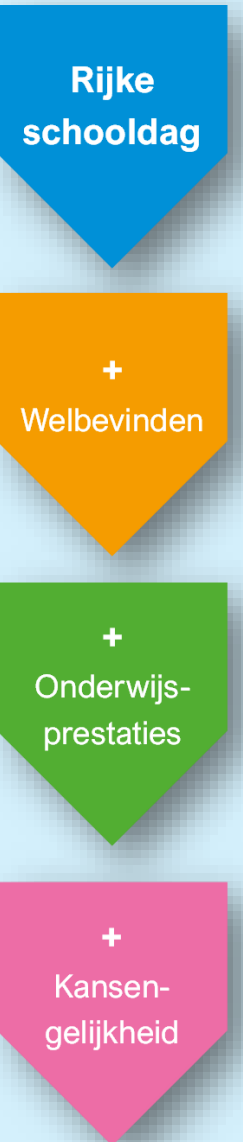
Inleiding

Nederlandse scholen werken, binnen het programma School & Omgeving¹, aan een **rijke schooldag**. Het programma School & Omgeving is gestart naar aanleiding van het coalitieakkoord. Daarin staat dat er geïnvesteerd wordt in verrijkt onderwijsaanbod, zodat elk kind zich zo goed mogelijk kan ontplooiën onafhankelijk van de omgeving waarin hij/zij opgroeit.

Volgens een zogeheten veranderingstheorie (*theory of change*) leiden de activiteiten van de rijke schooldag stapsgewijs tot meer kansengelijkheid.

- ❖ In eerste instantie moet het rijke aanbod ertoe leiden dat kinderen onder meer fysiek en mentaal beter in hun vel komen te zitten en meer zelfvertrouwen laten zien, hun (meta)cognitieve, sociaal-emotionele en burgerschapsvaardigheden ontwikkelen, hun talenten ontdekken, interesses ontwikkelen, hun toekomstperspectief verbreden, betekenisvolle relaties vormen met elkaar en met volwassenen, en hun netwerk en sociaal kapitaal vergroten.
- ❖ Deze verbetering van de sociaal-emotionele en (meta)cognitieve competenties en vaardigheden is onderdeel van een gezonde kindontwikkeling en heeft dan tot gevolg dat kinderen een beter begrip hebben wat ze willen en kunnen, en daarmee ook betere onderwijsprestaties laten zien en meer kans maken op een passende onderwijsloopbaan.
- ❖ Dit mondt dan uiteindelijk uit in lagere uitvalcijfers van kinderen in de onderwijsloopbaan en verbetering van kansengelijkheid.

Onderzoek in de Nederlandse context naar de mate waarin deze effecten worden behaald is tot dusver zeer beperkt. Meer zicht is nodig op welke elementen van de rijke schooldagen werken voor welke kinderen en op welk uitkomsten.

Onderzoek op Limburgse scholen

Limburgse basisscholen werken samen met Universiteit Maastricht aan het opbouwen van evidentie voor de rijke schooldag als middel voor meer kansengelijkheid. Er zijn zeven coalities betrokken: Maastricht, Parkstad, Heerlen-noord, Sittard-Geleen, Roermond, Weert, en Venlo.

Hoofdvraag is in hoeverre het verrijkt aanbod op basisscholen binnen het programma School en Omgeving bijdraagt aan een verbetering van sociaal-emotionele en (meta)cognitieve competenties en vaardigheden van kinderen. Daarbij kijken we in het bijzonder naar de volgende uitkomsten: relaties met leerkrachten en klasgenoten, schoolmotivatie en schoolhouding, schoolvertrouwen, 21e-eeuwse competenties en vaardigheden zoals kritisch denken, probleemoplossend vermogen, nieuwsgierigheid, vindingrijkheid, volharding, samenwerken, emotionele stabiliteit, interesses in en tijdsbesteding aan sport, cultuur, muziek, gezondheid, en taalbeheersing. Ook kijken we naar verschillen tussen groepen kinderen en verschillen tussen coalities in relatie tot de doelen van het aanbod binnen de coalities.

De keuze voor deze uitkomsten is gebaseerd op een gezamenlijke vraagarticulatie en uit evidentie uit de literatuur dat deze uitkomsten bij kunnen dragen aan aan goede onderwijsprestatie en -kansen voor kinderen (zoals vanuit de theory of change gedachte is geformuleerd).

In het onderzoek brengen we nadrukkelijk de context van scholen, kennis en expertise uit de onderwijspraktijk samen met kennis uit onderzoek en data: de kern van **evidence-informed onderwijs**. Op die manier kunnen we samen leren wat werkt voor welke school of welke groep kinderen.

In deze factsheet

De resultaten van het onderzoek publiceren we in een reeks factsheets en kennisdossiers. Daarbij rapporteren we in de komende over verschillende aspecten van het onderzoek.

In de **kennisdossiers** rapporteren over het werken met een kwaliteitscyclus, bevindingen uit literatuuronderzoek over de rijke schooldag, en ervaringen met het proces van het organiseren van een rijke schooldag. Wat vraagt het van scholen en wat vraagt het van partners die het aanbod verzorgen? Hoe borg je kwaliteit?

Al verschenen kennisdossiers zijn: [doelen bepalen voor een onderwijsinterventie](#) en [een juiste probleemverkenning](#).

In de **factsheets** kijken we naar achtergrond ervaringen van kinderen met het aanbod op de scholen, en presenteren we resultaten van het aanbod op diverse uitkomsten.

In deze factsheet gaan we kort in op de achtergrond van de leerlingpopulatie op de scholen in de coalities van School en Omgeving (kortweg S&O-scholen).

Opzet van het onderzoek

Het onderzoek vindt plaats in nauwe relatie tot de reguliere metingen binnen de OML. Concreet betekent dit:

- ❖ In de even kalenderjaren aanvullende bevraging van kinderen in groep 6, 7 en 8 op de S&O-scholen.
- ❖ In de oneven kalenderjaren afname van de reguliere OML onder kinderen en ouders van groep 8.
- ❖ In de oneven kalenderjaren aanvullende bevraging van kinderen in groep 6 en 7 op de S&O-scholen.

Deze opzet maakt het mogelijk om resultaten van de S&O-scholen te vergelijken met de ‘trend’ op de andere scholen binnen de OML.

Er is nadrukkelijk gezocht naar een **balans tussen belasting voor de scholen en voldoende resultaatmeting**. Er is gekozen voor het jaarlijks bevragen van kinderen en niet ook ouders of leerkrachten. Er kleven zeker nadelen aan het alleen bevragen van kinderen, zo kun je je afvragen in hoeverre kinderen een goede inschatting kunnen maken van hun eigen competenties en vaardigheden en of een mogelijk misinschatting gelijk is tussen groepen kinderen. Dit is besproken in het consortium en omdat het doel is vooral de beleving van kinderen zelf te beïnvloeden met de rijke schooldag, is toch gekozen voor deze aanpak. Door overigens gebruik te maken van de reguliere OML-metingen kan overigens wel nagegaan worden in hoeverre antwoorden van kinderen op thema’s afwijken van die van hun ouders.

Er is gekozen voor het bevragen van **kinderen in de groepen 6, 7 en 8**. Voor kinderen in de onder- en middenbouw van het basisonderwijs zijn de vragen van de OML in de huidige vorm niet of onvoldoende geschikt. Vragenlijsten kunnen natuurlijk wel samen met leerkrachten worden aangepast aan de doelgroep maar dit vraagt tijd en binnen het consortium is voor nu gekozen voor monitoring van uitkomsten bij kinderen in de bovenbouw. Via de reguliere toekomstige metingen van de OML kan overigens op termijn ook worden gezien of kinderen die het extra aanbod langer hebben gehad (dat wil zeggen ook in de onderbouw) andere resultaten laten zien.

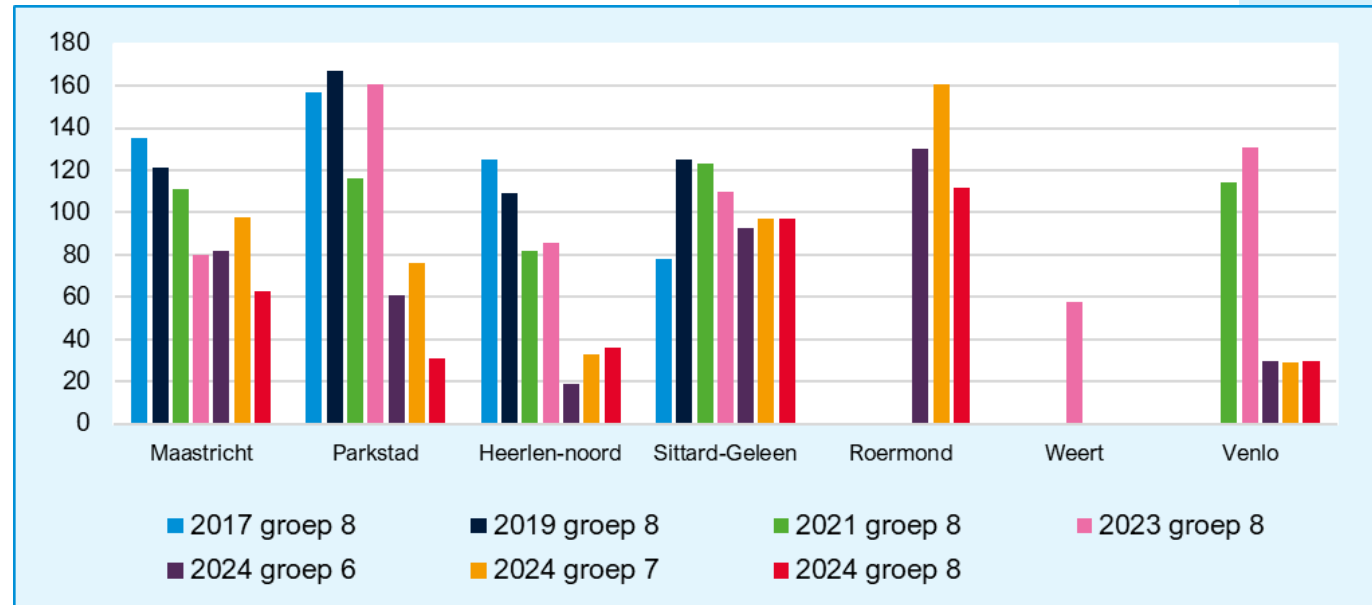
Aantal kinderen in het onderzoek

Figuur 1 geeft een overzicht van het aantal kinderen waarvoor informatie uit de leerlingvragenlijst beschikbaar is. Dit is uitgesplitst naar coalitie voor de jaren 2017-2023 voor de reguliere OML-meting en voor 2024 voor de aanvullende meting. Tabel 1 geeft een overzicht van het totaal aantal kinderen in de verschillende groepen en jaren en figuur 1 geeft een uitsplitsing naar de verschillende coalities.

Tabel 1: aantal kinderen naar kalenderjaar en groep

	Groep 6	Groep 7	Groep 8	Totaal
2017	-	-	495	495
2019	-	-	522	522
2021	-	-	546	546
2023	-	-	626	626
2024	415	494	369	1278

Figuur 1: aantal kinderen naar kalenderjaar en coalitie

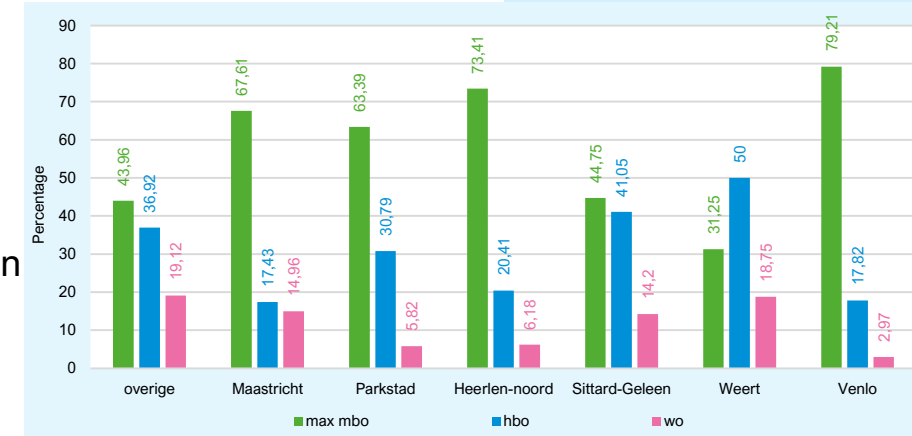
Opleiding ouders van kinderen op S&O-scholen

Het programma School en Omgeving is gericht op “scholen met kinderen die dat het hardste nodig hebben”. In de regel betekent dit dat het gaat om scholen waar kinderen uit zogeheten kansarmere gezinnen zitten. Figuur 2 geeft de percentages ouders in de verschillende opleidingscategorieën van de S&O-scholen in vergelijking met andere scholen in de OML. Deze gegevens komen uit de reguliere OML-metingen. In de aanvullende metingen zijn ouders niet bevraagd. De figuur laat zien dat de S&O-scholen meer ouders hebben met maximaal een mbo-diploma in vergelijking met andere scholen.

Figuur 3 laat de gemiddelden zien na regressie, zodat we kunnen nagaan of verschillen significant zijn. Op S&O-scholen in Maastricht, Parkstad, Heerlen-noord en Venlo hebben ouders gemiddeld genomen minder vaak een hbo- of wo-opleiding dan op scholen in de reguliere OML. Voor Sittard-Geleen en Weert (let op maar twee scholen) is dit niet het geval. S&O-scholen in Heerlen-noord en Venlo hebben de minste ouders met een hbo- of wo-opleiding.

Dit betekent dat we niet zomaar de resultaten op S&O-scholen kunnen vergelijken met de OML-scholen als geheel, maar daarbinnen een groep moeten zoeken die een vergelijkbare achtergrond heeft in termen van opleidingsniveau ouders. In analyses waarbij we de S&O-scholen afzetten tegen andere scholen zullen we dan ook een referentiegroep laten zien, zodat een meer eerlijke vergelijking wordt gemaakt. In deze factsheet presenteren we alleen resultaten van vragen die alleen aan kinderen op S&O-scholen zijn gesteld.

Figuur 2: opleidingsachtergrond van ouders op S&O en andere scholen (percentages)

Figuur 3: opleidingsachtergrond van ouders op S&O en andere scholen (gemiddelden na regressie)

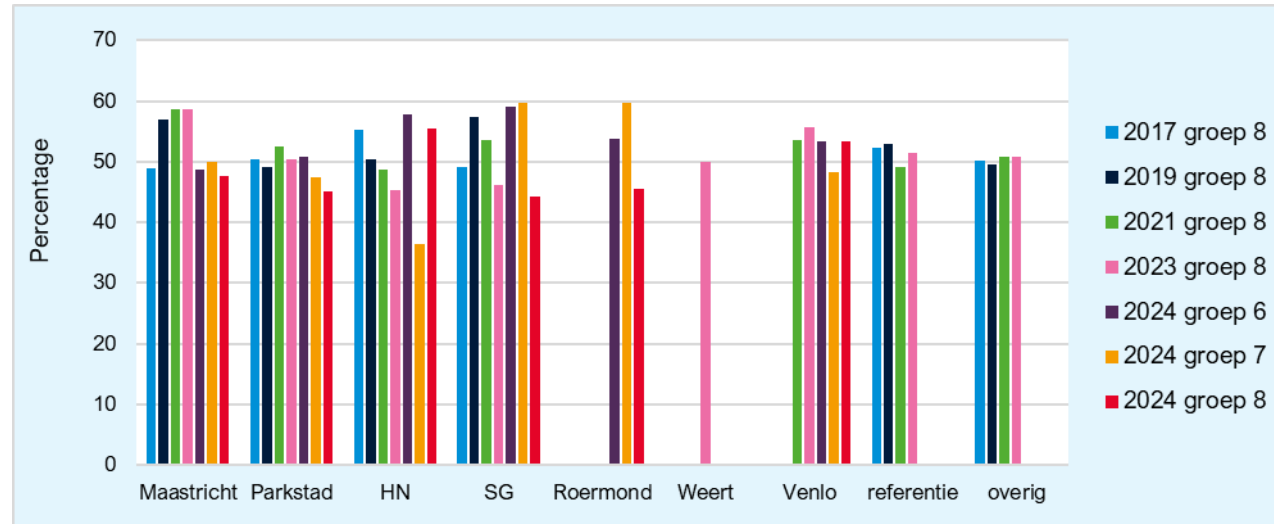

Leeswijzer: De diamanten tonen de gemiddelden. De lijnen tonen de 95%-betrouwbaarheidsintervallen daaromheen. Als deze tussen groepen niet overlappen, is het verschil significant. Langere lijnen duiden op meer spreiding rond het gemiddelde (bijv. kleinere groep).

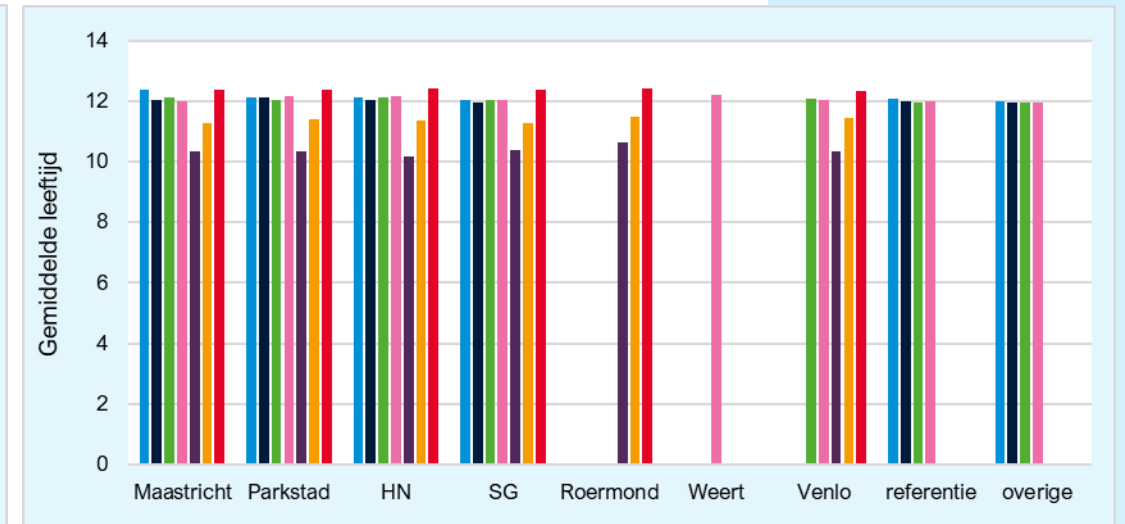
Geslacht en leeftijd

Figuren 4 en 5 laten het percentage meisjes en de gemiddelde leeftijd van kinderen op de S&O en andere scholen zien. Er zijn geen systematische verschillen tussen S&O-scholen en scholen in de referentie of algemene groep binnen de OML.

Figuur 4: percentage meisjes op S&O en andere scholen

Figuur 5: gemiddelde leeftijd van kinderen in metingen op S&O en andere scholen

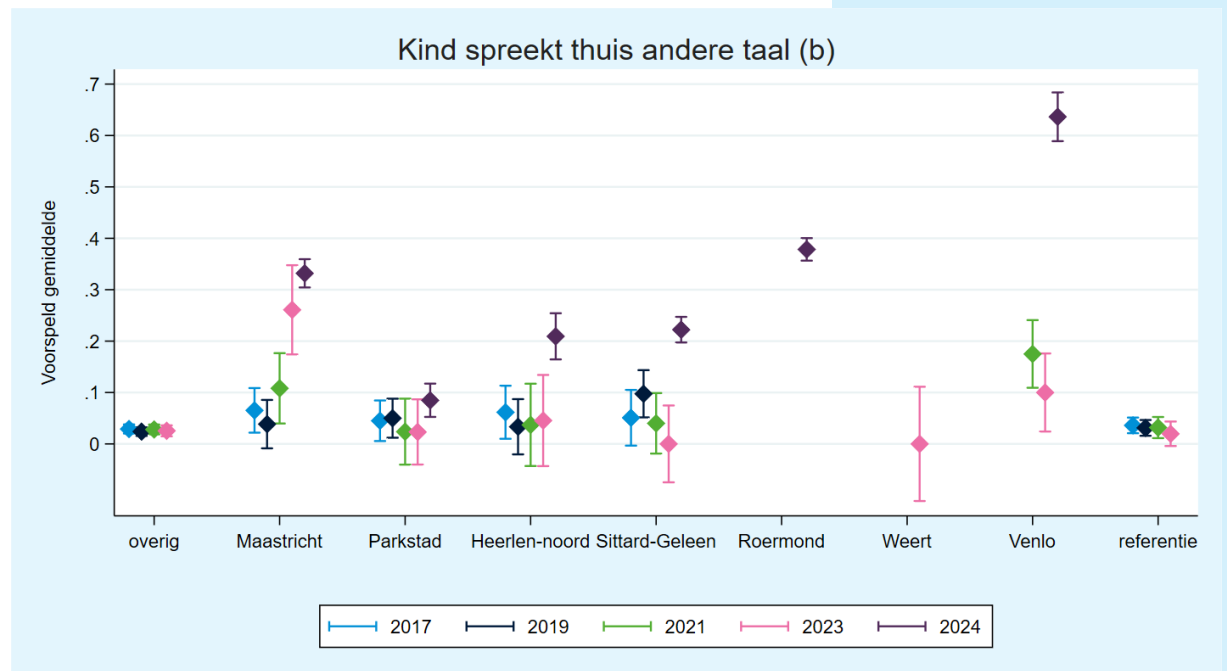
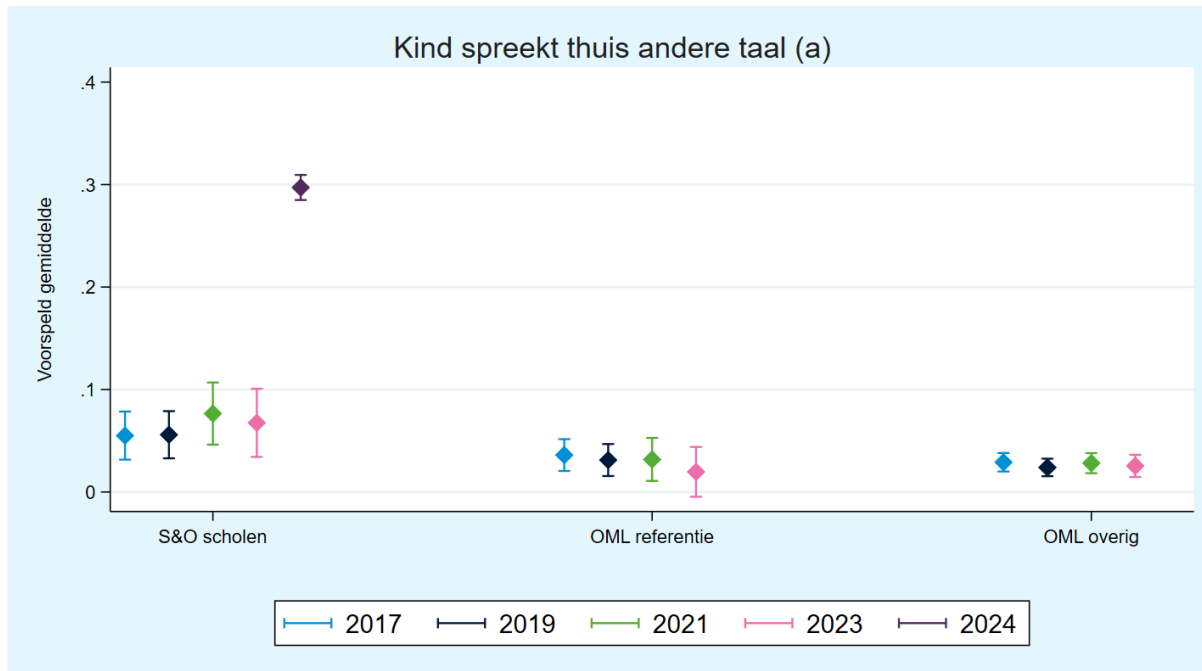

Thuis taal

Figuur 6 laat de fractie kinderen zien die thuis een andere taal spreekt. Figuur 6a vergelijkt de coalities gezamenlijk met de andere scholen en figuur 6b laat de verschillen tussen de coalities zien. Op S&O-scholen spreken kinderen vaker een andere taal dan op de andere scholen. In 2017-2023 sprak ongeveer 6% van de kinderen thuis een andere taal op de S&O-scholen in vergelijking met 3% op de andere scholen.

In 2024 is de informatie opgehaald bij de leerlingen zelf in plaats van bij de ouders (zoals in reguliere OML) en zien we een hoger percentage op de S&O-scholen. Met name op scholen in Maastricht, Roermond en Venlo geven leerlingen in 2024 vaker aan dat ze thuis een andere taal spreken. In Maastricht is dit ook al hoger in 2023.

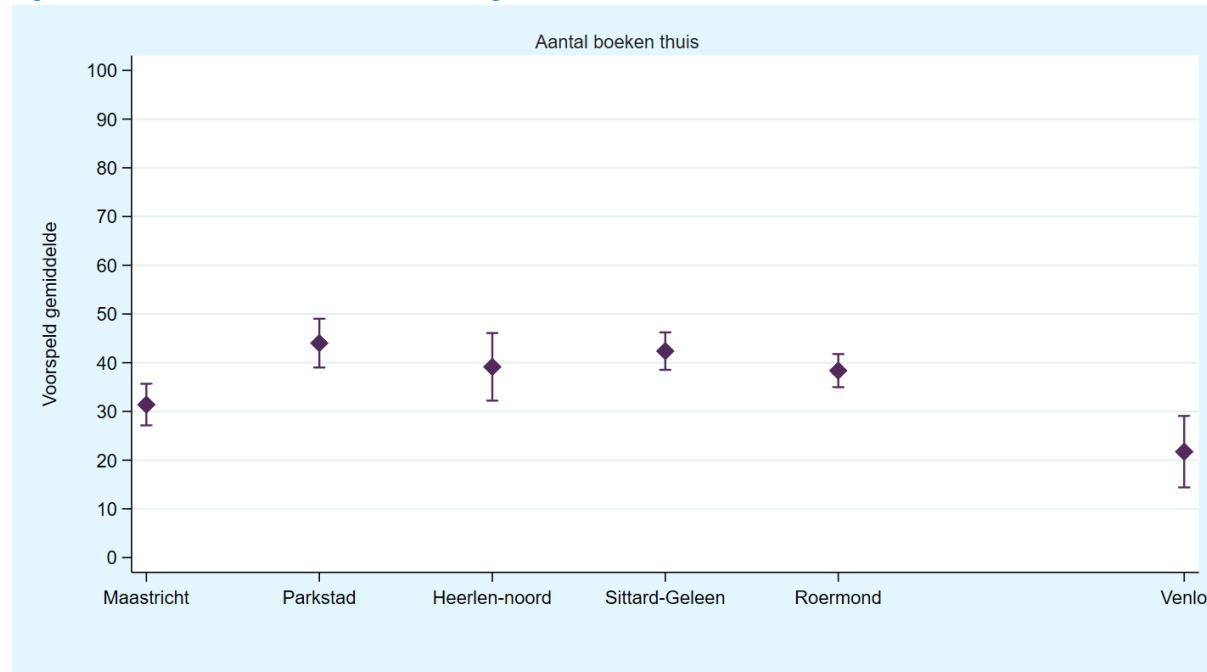
Figuur 6: fractie kinderen dat thuis andere taal spreekt dan Nederlands of Nederlands dialect

Boeken thuis

Figuur 7 laat het aantal boeken zien dat kinderen aangeven thuis ongeveer te hebben. Kinderen kunnen kiezen tussen “geen”, “1-20”, “21-50”, “51-100” of “meer”. Gemiddeld geven kinderen aan ongeveer 40 boeken thuis te hebben. Op de S&O-scholen in Maastricht en Venlo is dit lager, respectievelijk ongeveer 30 en 20 boeken.

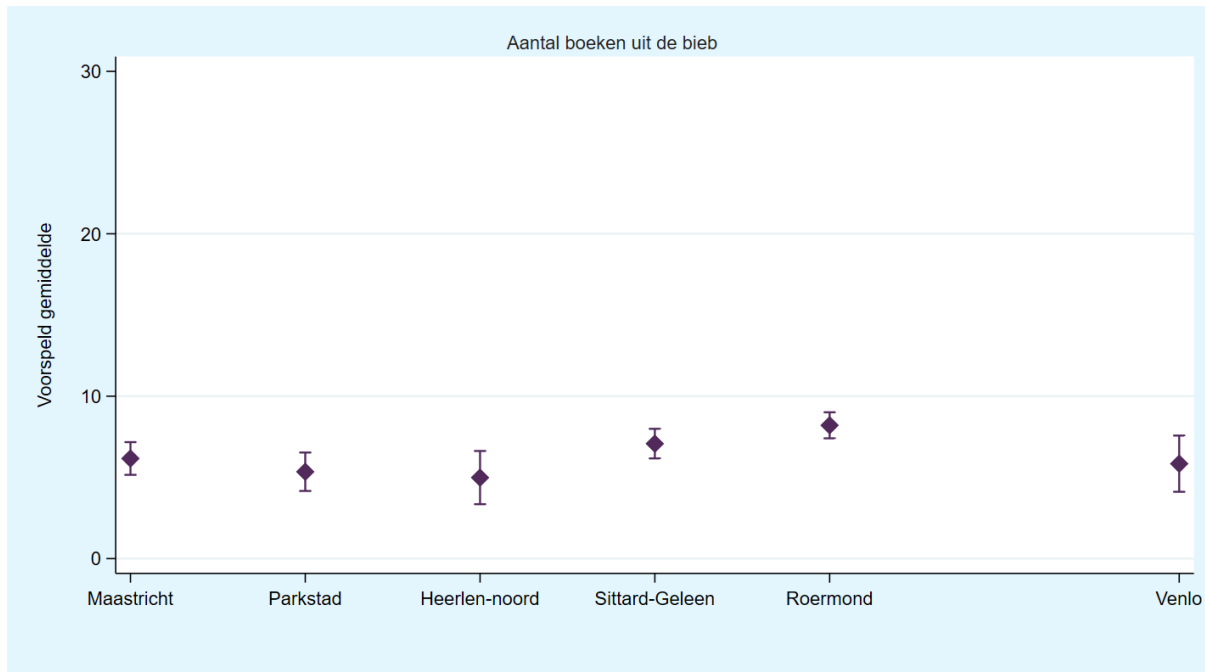
Figuur 7: aantal boeken dat kinderen aangeven thuis te hebben

Boeken uit de bieb

Figuur 8 laat het aantal boeken zien dat kinderen aangeven per maand gemiddeld uit de bieb te lenen. Er is geen specificatie in de vragenlijst of dit de reguliere bieb of de schoolbieb is. Kinderen kunnen kiezen tussen “geen”, “1-10”, “11-20”, “21-30” of “meer”. Gemiddeld geven kinderen aan ongeveer 6-7 boeken per maand uit de bieb te lenen. Kinderen op S&O-scholen in Roermond geven aan iets meer boeken uit de bieb te lenen dan op andere scholen (8 boeken per maand).

Figuur 8: aantal boeken dat kinderen aangeven maandelijks uit de bieb te lenen

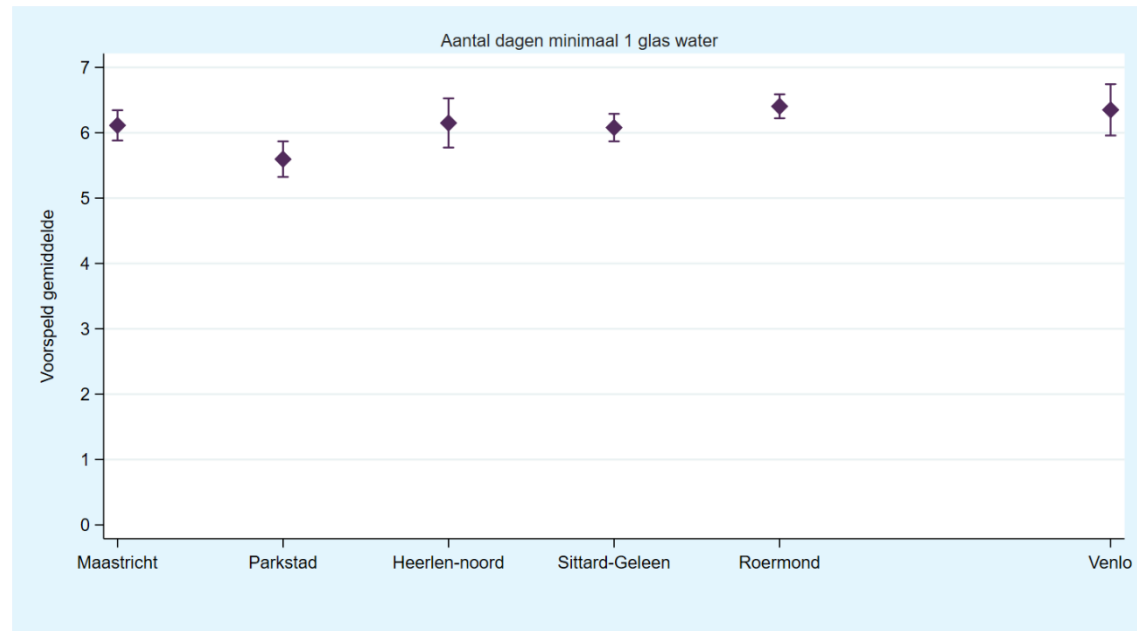

Voeding: minimaal één glas water per dag

Kinderen zijn ook enkele vragen gesteld over hun voedingspatroon. Het is niet zeker of ze hier eerlijk op antwoorden omdat sommige kinderen zich mogelijk al schamen voor het feit dat ze niet elke dag gezond eten. Er is geen reden aan te nemen dat het antwoordpatroon verschilt tussen scholen of coalities. De aantallen dienen wel met enige voorzichtigheid geïnterpreteerd te worden.

Figuur 9 laat zien hoeveel dagen kinderen gemiddeld genomen minimaal één glas water zeggen te drinken. Dit is ongeveer zes dagen per week. Kinderen op S&O-scholen in Parkstad zitten net iets onder die zes dagen. De tabel laat zien dat ongeveer negen procent van de kinderen op S&O-scholen in Parkstad aangeeft bijna nooit één glas water te drinken.

Figuur 9: Gemiddeld aantal dagen per week dat kinderen aangeven minimaal één glas water te drinken.

	Bijna nooit	Bijna elke dag
Maastricht	3,9	75,7
Parkstad	9,0	64,5
HN	2,3	73,6
SG	4,7	72,3
Roermond	1,6	81,2
Totaal gemiddelde	3,9	75,3

Voeding: minimaal één suikerhoudende drank per dag

Figuur 10 laat zien hoeveel dagen kinderen gemiddeld genomen minimaal één glas suikerhoudende drank zeggen te drinken. Dit is ongeveer vier dagen per week. Kinderen op S&O-scholen in Roermond zitten net iets onder die vier dagen.

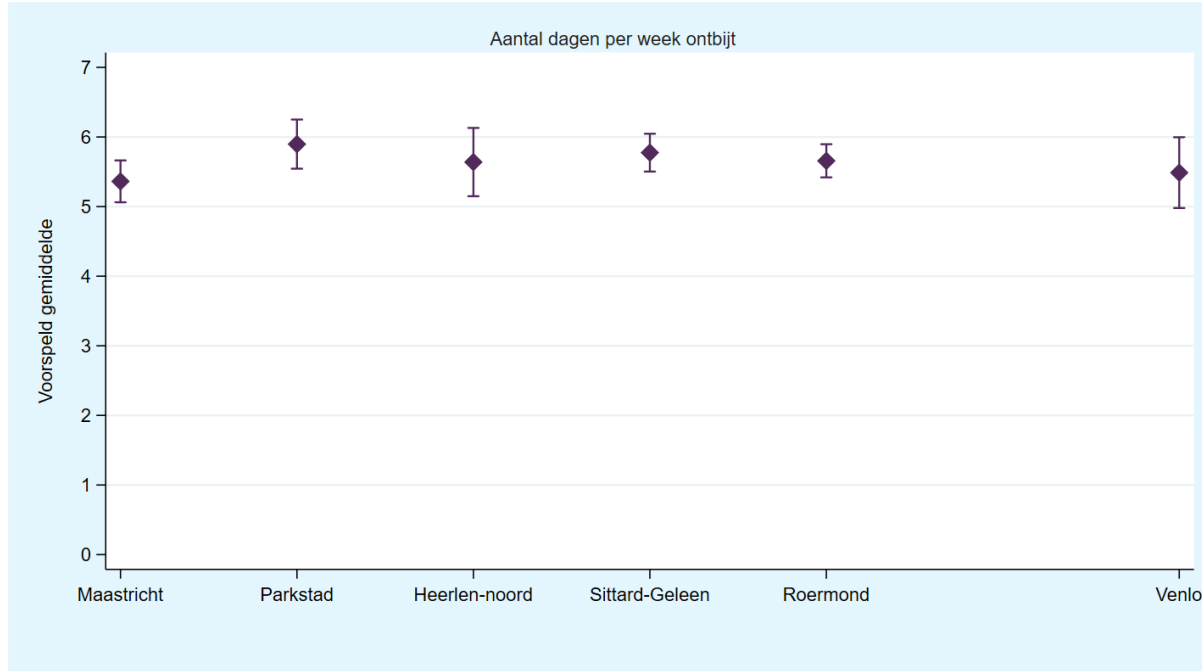
Figuur 10: Gemiddeld aantal dagen per week dat kinderen aangeven minimaal één glas suikerhoudende drank te drinken.

Voeding: ontbijt

Figuur 11 laat zien hoeveel dagen kinderen aangeven te ontbijten. We weten overigens niet wat dat ontbijt behelst. Dit is 5-6 dagen per week. De tabel laat zien dat op S&O-scholen in Maastricht nog wel meer dan 10 procent van de kinderen aangeeft bijna nooit te ontbijten.

Figuur 11: Gemiddeld aantal dagen per week dat kinderen aangeven te ontbijten.

	Bijna nooit	Bijna elke dag
Maastricht	10,9	62,9
Parkstad	6,0	72,3
HN	8,1	68,6
SG	5,4	67,9
Roermond	9,3	70,4
Totaal gemiddelde	11,3	67,5

Voeding: dagelijks groente of fruit

Figuur 12 laat zien hoeveel dagen kinderen aangeven groente of fruit te eten. Dit is 5-6 dagen per week. De tabel laat zien dat op alle scholen toch minimaal de helft van de kinderen aangeeft niet dagelijks groente of fruit te eten.

Figuur 12: Gemiddeld aantal dagen per week dat kinderen aangeven groente of fruit te eten.

Conclusie

In het Limburgse onderzoek wordt gekeken naar de mate waarin een verrijkt aanbod op basisscholen binnen het programma School en Omgeving kan bijdragen aan een verbetering van sociaal-emotionele en (meta)cognitieve competenties en vaardigheden van kinderen. Verbetering hiervan kan leiden tot een beter inzicht in wat kinderen willen en kunnen, betere onderwijsprestaties en daarop aansluitend een passende loopbaan. Dit kan leiden tot lagere uitvalcijfers en een verbetering van kansengelijkheid. Het opbouwen van evidentie hiervoor volgens een evidence-informed aanpak (combinatie van onderzoek, onderwijspraktijk en context) is nodig.

We richten ons binnen School en Omgeving op scholen met kinderen die het meeste baat zouden kunnen hebben bij een verrijkt schoolaanbod. Scholen met kinderen die vaker een minder gunstige sociaal economische achtergrond hebben dan op andere scholen. De eerste metingen laten zien dat kinderen op S&O scholen vaker ouders hebben met maximaal een mbo opleiding dan op andere scholen (reguliere OML). Ook spreken kinderen thuis vaker een andere taal dan Nederlands of Nederlands dialect.

Er zijn daarnaast verschillen in eetgewoonten en leesgedrag. In Maastricht geeft meer dan 10% van de kinderen aan bijna nooit te ontbijten. Minimaal de helft van de kinderen geeft aan niet dagelijks fruit te eten. Sommige groepen kinderen geven aan bijna nooit minimaal één glas water per dag te drinken. Één suikerhoudende drank wordt gemiddeld ongeveer vier dagen per week gedronken. Kinderen op S&O scholen geven aan gemiddeld 40 boeken thuis te hebben en 6 tot 7 boeken per maand uit de bieb te halen.

Volgende metingen zullen inzicht geven in welke elementen van de rijke schooldag het meest effectief zijn in het bevorderen van sociaal-emotionele en (meta) cognitieve vaardigheden. De resultaten van deze eerste metingen benadrukken de noodzaak van een gerichte aanpak, waarbij de behoeften en achtergrond van de leerlingen centraal staan. Komende jaren zullen verdere metingen bijdragen aan een ruimer begrip van het effect van de rijke schooldag.

Bronnen

- 1 Voor meer informatie zie: www.gelijke-kansen.nl/schoolenomgeving